

У серпні 1944 р. В. Г. Шпіцу призначено директором Чернівецького індустріального технікуму. З серпня 1946 р. переведено на роботу до Українського поліграфічного інституту старшим викладачем кафедри деталей машин. У 1950 р. був прикомандирований у річну аспірантуру Одеського політехнічного інституту, де 1951 року захистив дисертаційну роботу «Вопросы ударной прочности болтов» на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. Цього ж року Володимира Григоровича призначають на посаду доцента та доручають керівництво кафедрою деталей машин УПІ. З серпня 1952 р. В. Г. Шпіца — директор УПІ ім. Івана Федорова, у вересні — ВАК затвердив його у званні доцента по кафедрі деталей машин. У цьому ж 1952 р. у Куйбишевському індустріальному інституті побачив світ навчальний посібник В. Г. Шпіци «Примерный расчет ленточно-колодочно-ременного вариатора».

На посаді директора (ректора) інституту та завідувача кафедри доц. Шпіца пропрацював більше двадцяти років — до виходу на пенсію у 1973 р. Протягом його ректорства в інституті було організовано п'ять нових факультетів: заочний, київський вечірній, львівський та хмельницький загальнотехнічні, підвищення кваліфікації, а також підготовче відділення, розпочато видання республіканського міжвідомчого науково-технічного збірника «Поліграфія та видавнича справа».

Після виходу на пенсію і до самої смерті (у 1986 р.) В. Г. Шпіца продовжував викладати на кафедрі деталей машин.

Обирався депутатом Львівської міської та Ленінської районної Ради депутатів трудящих, членом Львівського міського, Ленінського та Шевченківського районних комітетів КП України.

В. Г. Шпіца нагороджений орденами Леніна, Червоного Прапора, Трудового Червоного Прапора, «Знак почета», медалями «Партизану Отечественной войны» I ступеня, «За трудовое отличие», грамотою та Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, іншими державними нагородами, йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник вищої школи УРСР».

Ю. Й. Хведчин

Українська академія друкарства

ДО 50-РІЧЧЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯРОСЛАВА ІВАНОВИЧА ЧЕХМАНА

**(вченого, конструктора і винахідника, педагога і вихователя
наукових кадрів, організатора і керівника, Людину)**

Поліграфістам-машинобудівникам і експлуатаційникам добре відоме ім'я заслуженого діяча науки і техніки України, доктора технічних наук, професора Української академії друкарства Ярослава Івановича Чехмана. Дехто слухав його лекції, виконував курсові чи дипломні проекти під його керівництвом, дехто складав у нього іспити чи заліки. Це тисячі спеціалістів — механіків,

технологів, економістів... Прізвище добре знане і науковцям — не лише тим, у кого керував він дисертаційними роботами, був опонентом чи рецензентом, а й тим, хто читав його книжки, статті. Усім їм відоме глибоке проникнення Я. І. Чехмана у суть проблеми та висока об'єктивність.

Писати про Ярослава Івановича важко і легко одночасно. Легко, бо обсяг інформації про цю прекрасну людину значно перевищує можливості вмістити її в одну журнальну статтю. Важко, оскільки йдеться про людину неординарну, самобутню, надзвичайно талановиту, чесну, правдиву, працьовиту, життєрадісну, справедливу, прихильну до людей, своїх вихованців і всіх, з ким доводиться спілкуватися. Неможливо охопити й описати усі грані цієї надзвичайно цікавої та оригінальної людини.

Учений

Проблемами удосконалення й оптимізації друкарського процесу в багатьох країнах здавна займається значна кількість учених і дослідників. Однак невирішених питань до сьогодні залишилося ще дуже багато із-за надзвичайної складності й багатогранності явищ, що супроводжують процес друкування. Майже півстоліття Ярослав Іванович плідно працює над розкриттям закономірностей цього процесу. Слід зазначити, що явища, які супроводжують процес друкування, і зокрема в зоні друкарського контакту, вирізняються виключною складністю, оскільки, крім звичного зубчастого зачеплення в зоні контакту, має місце фрикційна взаємодія друкарської форми з декелем, до того ж форма і декель можуть мати широкий діапазон фізико-механічних параметрів, які не є сталими.

На кафедрі поліграфічних машин Української академії друкарства під керівництвом Я. І. Чехмана проведено чимало експериментів над дослідженням друкарських машин. Насамперед розроблена методика і досліджено механічні характеристики цілої низки пружно-еластичних матеріалів декелів. Виявлено істотний вплив умов випробування на механічні властивості декелів, паперу, поліуретанів та гум. Рекомендована методика визначення фізичних констант названих матеріалів, оскільки вони встановлюють величину технологічних навантажень у друкарському апараті.

Розроблено також методику розрахунку силових параметрів у зоні друкарського контакту, досліджено силові явища та з'ясовано їх роль у друкарському процесі. Учнями Ярослава Івановича опрацьовано методику розрахунків друкарських апаратів машин високого і офсетного друку для роботи в режимі попереднього натягу.

Останніми роками учений зацікавився новим науковим напрямом, який постійно розвиває зі студентами, магістрантами та аспірантами, — штандування паковань новітніми засобами на базі власних винаходів.

Конструктор і винахідник

Окрім теоретичних досліджень, Ярослав Іванович багато і плідно працює над прикладними проблемами удосконалення функціональних систем

друкарської техніки. Під його керівництвом чи за безпосередньої участі розроблено та створено:

ряд пристроїв зі зрівноваження надлишкових сил у циклових механізмах, у тому числі й стосовно плоскодрукарських машин;

механізм для швидкого й надійного закріплення пластинчастої друкарської форми на циліндрі;

механізм для об'єктивного рівномірного натягування та швидкого і зручного закріплення офсетного декеля;

систему установки й об'єктивного регулювання накатних валиків у офсетній машині;

систему для перезарядки на ходу самонакладу і приймального стапеля;

систему виведення аркушів для ротаційної машини, що створює можливість її експлуатації на максимальних швидкостях при друкуванні на тонких аркушах паперу.

Я. І. Чехманом одержано більше сорока авторських свідоцтв і патентів на винаходи. Бібліографічний покажчик праць Ярослава Івановича віддзеркалює, висловлюючись образно, останніх п'ятдесят років вітчизняного поліграфічного машинобудування. Розпочавши з дослідження та удосконалення повітряних амортизаторів плоскодрукарських машин, винахідник творчо змужнів, опанував найскладніші нюанси теорії та практики сучасної друкарської техніки і нині очолює цілу наукову школу однодумців з числа своїх учнів і колег, завжди на шляху творчого пошуку.

Педагог і вихователь наукових кадрів

Ярослав Іванович на викладацькій роботі в академії з вересня 1955-го. Ним пройдено шлях від асистента до професора кафедри поліграфічних машин. За ці роки зросла його майстерність, авторитет, розширився науковий і педагогічний кругозір. Тисячі випускників роз'їхалися по всьому світу, залишивши в спогадах світлини про цього педагога і вихователя кадрів, його лекції. Великий науковий і педагогічний досвід реалізувався у співдружності з колегами спершу у вигляді підручника «Печатные машины», який упродовж десятиліть користується популярністю не тільки у студентів, а й спеціалістів галузі, згодом — у 2005 році, у підручнику «Друкарське устаткування», де Ярослав Іванович узагальнив досвід, знання, нагромаджені десятиліттями в плідних наукових пошуках. Це монументальне видання на п'ятсот сторінок — значна віха багаторічної праці колективу науковців і педагогів під керівництвом професора.

Стосовно ставлення Ярослава Івановича до студентів, то воно однозначне: вимогливий, принциповий викладач, який не терпить легковажності до предмета та безвідповідальності. З людиною, котра працює, старається, наполегливо «гризе граніт науки», виснажуючи себе у пошуках наукової істини, регулярно приходиться за консультацією, він працюватиме годинами. Адже, можливо, покликання такого учня в майбутньому стати вченим, винахідником.

На думку Я. І. Чехмана, наука — це надзвичайно важка, виснажлива робота. Особливо це стосується технічних спеціальностей, коли виникають серйозні проблеми з браком коштів на експеримент, коли не вдається одержати прогнозований результат і необхідно знайти причину, яка, як у кримінальному детективі, прихована в складних колізіях. Непростий це шлях до істини, що вимагає терпіння і наполегливості, зрештою, сили характеру, витримки, незламної волі й оптимізму. Ці риси характеру потрібні як аспіранту, так і науковому керівникові. Не кожному вони притаманні, інколи доводиться працювати над проблемою не стільки наукового плану, скільки виховного, щоб прищепити наполегливість, систематичність, сформувані відповідальність, точність і навіть чесність у проведенні дослідів.

Виваженість та вимогливість — ці риси зазвичай додають клопоту, забирають часу, вимагають додаткових зусиль і власних, і від учнів, яких було у Ярослава Івановича більше десяти. У всіх його аспірантів роботи виконані на високому науковому рівні, оскільки інакшими вони б не вийшли з рук наукового керівника. Коли науковець дає «добро», можна бути упевненим: робота виконана добротю, всі положення підкріплені фактами, дослідження має наукову новизну і практичне значення. Можливо, це і є причиною, чому в його учнів немає «спринтерських» дисертацій. Сам він працював над своєю кандидатською у 1950-х роках майже десятиліття. Безперечно, тоді не було нинішньої матеріальної бази, вимірювальних приладів, обчислювальної техніки, апаратури — важкі повоєнні роки, коли бракувало навіть харчів. Але основна причина — чесність і правдивість завжди, за будь-яких обставин. Це основний принцип і правило, насущні для вченого повсякчас, незалежно від часу й умов.

Організатор і керівник

У 1974–1985 роках йому доручено очолювати кафедру поліграфічних машин, змінивши на цій посаді свого вчителя професора К. В. Тіра. І тут Я. І. Чехман проявив себе умілим організатором, розвинув та закріпив успіхи колективу.

1977-го на Ярослава Івановича покладено керівництво галузевою науково-дослідною лабораторією вдосконалення динаміки поліграфічних машин. За понад 15 років він забезпечив високий рівень досліджень і авторитет лабораторії у працівників науки і промисловості. В цей час наукова лабораторія веде інтенсивне співробітництво з такими відомими у галузі поліграфії науково-дослідними установами, як НДПоліграфмаш (м. Москва), УкрНДІ спеціальних видів друку (м. Київ), УкрНДІ поліграфічної промисловості (м. Львів), з Харківським, Роменським, Київським і Ходорівським заводами поліграфічного машинобудування. Виконуючи дослідження на замовлення організацій і заводів, науково-дослідна лабораторія при кафедрі ПМ досягла вагомих успіхів. А основне — зв'язок з насущними проблемами науки і промисловості сприяє високій реальності курсового і дипломного проектування, забезпечує приплив нових ідей в навчальний процес.

Людина

Зовнішність професора часто асоціюється з поданим у кіно виглядом безпорадного дідуся з паличкою та в окулярах. Я. І. Чехман — повна цьому протилежність. Ніякої сивини, традиційних окулярів, борідки, пошарпаного портфеля. Це спортивна, середнього зросту людина сталої впродовж останніх сорока років ваги. Майже цілий рік він ходить без головного убору, має добре загартоване тіло, завжди підтягнутий, акуратно одягнений, випрасуваний, чисто поголений, бадьорий і позитивно налаштований...

Мені, колезі по роботі, який понад 50 років знає його — спочатку як свого вихователя і вчителя (під його керівництвом захищав у 1958 р. дипломний проект), потім як старшого досвідченого колегу, не раз доводилося опинятися з ним у різних життєвих ситуаціях. Маючи великий досвід та інтуїцію, він наприкінці 80-х років минулого століття порекомендував змінити науковий напрям — зайнятися вивченням і дослідженням механізмів брошурувально-палітурного обладнання. І ця підказка стала дуже доречною — за минулі роки мною написано десятки статей, підготовлено і видано ряд книг. А все завдяки йому, моєму вчителеві й колезі Ярославу Івановичу Чехману.

Хочеться побажати шановному Ярославу Івановичу, вченому, невтомному трудівникові й Людині з великої літери, довгих років творчого натхнення, міцного здоров'я, нових вагомих успіхів у всіх його справах, задумах і починаннях.